

Izvozni potencijal IT usluga u Srbiji

Mirjana Gligorić*, Milojko Arsić*

*Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu i *QM*

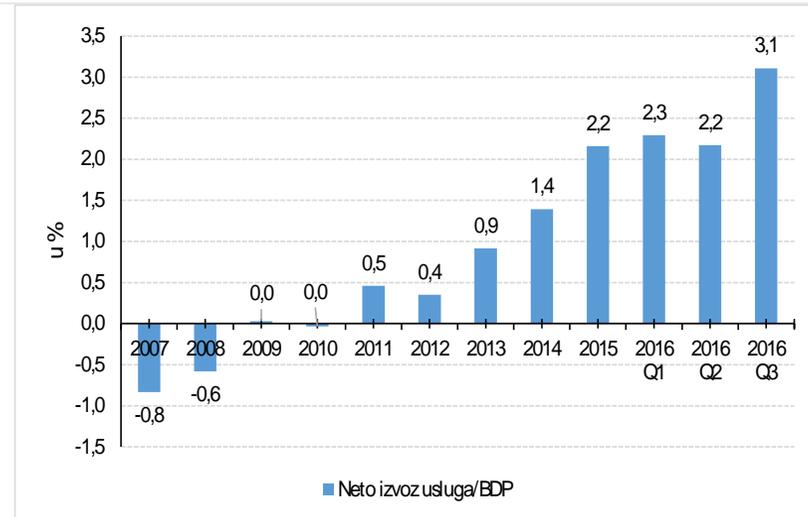
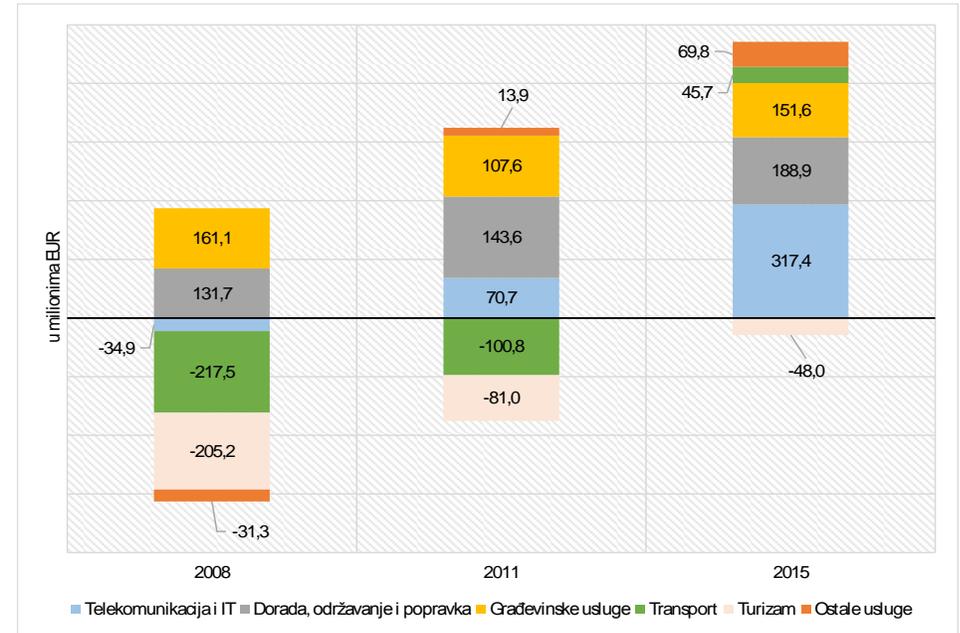
Beograd, 22.12.2016.

Motivacija

- U prethodnih nekoliko godina
 - Snažan rast izvoza usluga
 - Značajniji suficit na računu usluga
 - Važan deo smanjenja tekućeg deficita usled rasta neto izvoza usluga
- U velikoj meri posledica izraženog rasta izvoza kompjuterskih (IT) usluga
- Postoji potencijal za dalji rast izvoza IT usluga - dupliranje izvoza ovih usluga u srednjem roku
- Višestruki značaj:
 - Pozitivan uticaj na platni bilans
 - Visoka novostvorena vrednost
 - Imidž Srbije - prepoznata od strane inostranih investitora kao zemlja sa kvalitetnim ljudskim kapitalom
 - Kvalitet privrednog rasta, otvaranja novih radnih mesta (pre svega za visoko kvalifikovane radnike), porastu produktivnosti i sl.

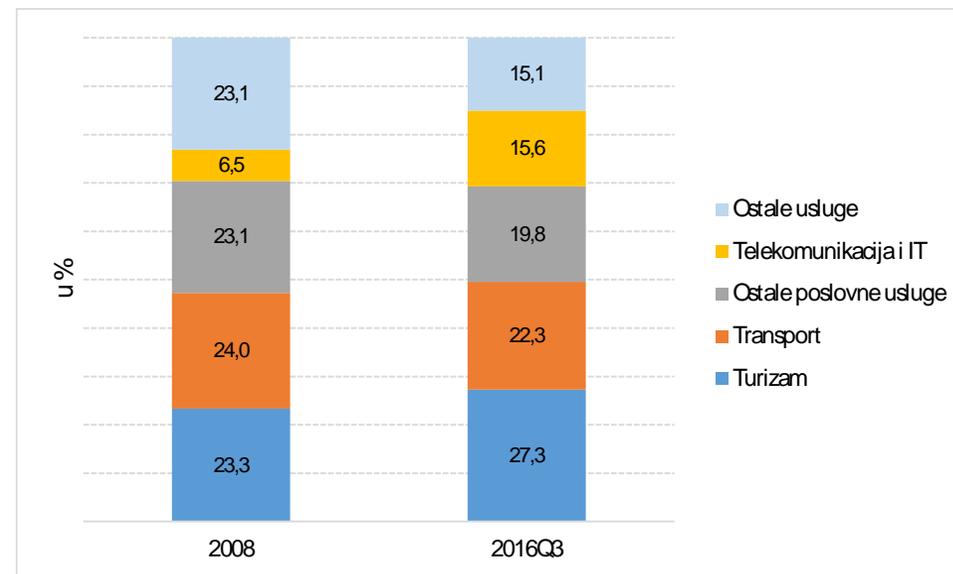
Usluge: nivo i struktura neto izvoza

- Rastući trend suficita (neto izvoza) usluga; i dalje na relativno skromnom nivou; potencijal za dalji rast
- Rast suficita usluga doprineo sa:
 - 2012-2015: 27% smanjenju spoljnotrgovinskog deficita, 29% smanjenju deficita tekućeg računa
 - 2015: 69% smanjenju spoljnotrgovinskog deficita, 64% smanjenju tekućeg deficita
- Suficit u bilansu usluga
 - Q3 2016. pokriva trećinu deficita robne razmene i čini 3,1% BDP-a

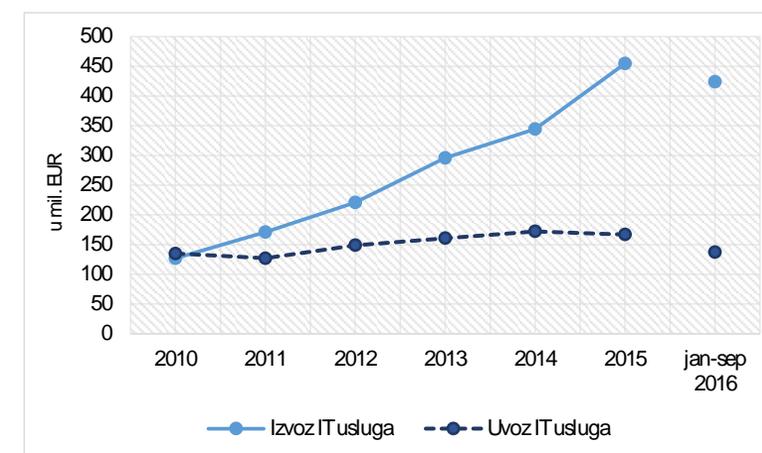
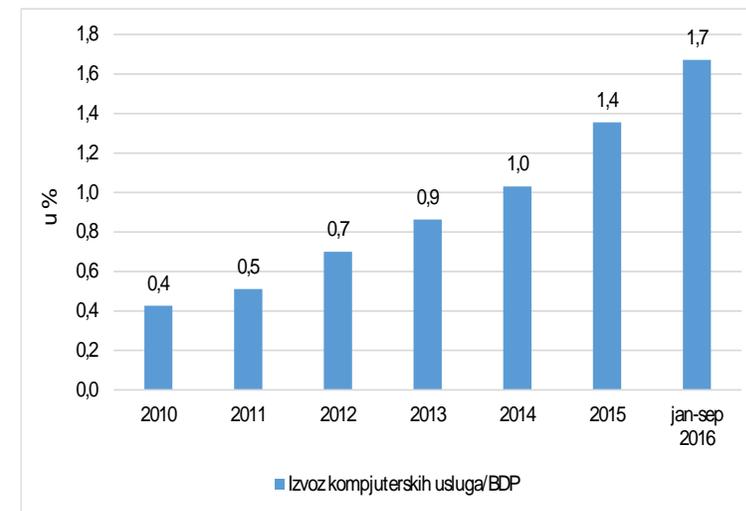
Značaj izvoza usluga i ICT usluga

- 2015: Srbija na 66. mestu u svetu po vrednosti izvoza usluga (prema vrednosti izvoza robe 70. mesto). Niži rang: Makedonija, Albanija, BIH i CG, viši rang: Rumunija (37) i Hrvatska (45. mesto, zbog turizma)
- Struktura izvoza usluga po vrstama usluga - izmena u strukturi od 2008. do 2016. godine, dominantne usluge u tri grupe: turizam, transport i tzv. ostale poslovne usluge
- Znatn rast učešća izvoza *Usluga telekomunikacija, kompjuterskih i informacijskih usluga* - sa 6,5% na 15,6%
 - Platnobilanski značaj po osnovu izvoza (15,6%) i po osnovu suficita (2015: od 725 miliona evra, suficit IT usluga 317)
 - Potencijal da izvoz IT usluga ostvari brz rast i u narednom periodu - višestruko povoljni efekti na privredu Srbije u dugom roku
- Prema vrednosti izvoza ICT usluga Srbija 50. pozicija u 2015. godini (tj. 0,10% svetskog izvoza ovih usluga). U poređenju sa zemljama u okruženju, bolje su rangirane samo Rumunija i Bugarska.

Kompjuterske (IT) usluge

- Izvoz kompjuterskih i informacijskih usluga prema obimu i dinamici rasta od izuzetnog značaja na svetskom nivou:
 - Stopa rasta 18% prosečno godišnje (1995-2014)
 - Brže nego izvoz bilo kog drugog uslužnog sektora
 - Vrednost izvoza kompjuterskih i informacijskih usluga u 2014. godini 302 milijarde dolara
 - Visok rast izvoza u azijskim zemljama, Evropa i dalje lider u svetu (58% ukupnog svetskog izvoza)
 - Otpornost tokom perioda krize
- Srbija trenutno komparativno dobro stoji u pogledu razvoja IT sektora, ali ima i značajan potencijal – kvalifikovanu radnu snagu
- Izvoz kompjuterskih usluga čini znatan deo ukupne vrednosti izvoza usluga: približno 9,0% u 2013. i 2014, i oko 11% u 2015, čak blizu 13% u 2016
- Sa 0,4% u 2010, na 1,4% BDP-a u 2015 (1,7% BDP-a u 2016)
- Trend izvoz i uvoz – rast suficita: približno desetina smanjenja tekućeg i spoljnotrgovinskog deficita duguje se povećanju suficita kompjuterskih usluga (2012-2015)

Izvoz kompjuterskih usluga: komparativna analiza

- Izvoz kompjuterskih usluga (u milionima EUR, *per capita*, u % BDP-a):
 - Srbija
 - Baltičke zemlje (EST, LAT, LIT)
 - Srednja Evropa (CZE, POL, HUN, SLOVAK i SLOVEN)
 - Jugoistočna Evropa (BUL, ROM, CRO, MKD)
- Zbir 9,5 milijardi evra
- 16,8%* prosečan godišnji rast 2010 - 2014. g.

* Stopa izračunata za sve zemlje osim RUM I SLOVAK

Srbija versus CIE

- Srbija IT izvoz 344 i 455 mil. evra u 2014 i 2015. Prosečna godišnja stopa rasta: 25,5% (2010-2015), brz rast - komparativno (na drugom mestu, iza Litvanije)
- Srbija izvozi 48 evra IT usluga po stanovniku (2014). Prosek CIE 88 evra po stanovniku. Najviši nivo Estonija, Češka i Mađarska - prosek: 162 evra po stanovniku, 3,4 puta više od Srbije u 2014. Dostizanjem proseka tri najuspešnije zemlje Srbija bi izvozila preko 1 mlrd evra
- Srbija IT izvoz 1,0% BDP-a, peta zemlja od 13 zemalja, iza Mađarske (1,3%), Estonije (1,2%), Bugarske (1,1%) i Češke R. (1,1%). Najveći prirast izvoza IT usluga prema BDP u posmatranom periodu: 0,6 pp BDP-a
- Dobra pozicija prema nivou i dinamici rasta u poređenju sa većinom posmatranih zemalja, poželjni reper: Mađarska, Češka ili Estonija
- Povoljna kretanja na svetskom tržištu IT usluga, kao i odgovarajuće politike unutar zemlje – moguće dupliranje izvoza u nekoliko narednih godina

Moguće mere za podsticaj rasta izvoza IT sektora: promene u sektoru obrazovanja IT kadrova

- Ključni faktori za razvoj ovog sektora: kvalifikovana radna snaga, dobra telekomunikaciona infrastruktura i dobar opšti privredni ambijent.
 - Telekomunikaciona infrastruktura u Srbiji prati svetske trendove
- Za povećanje obima aktivnosti i rast izvoza IT sektora, potreban je kontinuiran rast broja IT stručnjaka. Prirast broja IT stručnjaka ograničen je demografskim faktorima i procentom pripadnika mlade generacija koji imaju talenta i interesovanja za ovu delatnost i kapacitetima obrazovnog sistema
- Interesovanje mladih
 - Broj budžetskih studenata na fakultetima i smerovima koji obrazuju IT stručnjake
 - Važno da rast masovnosti ne dovede do pada kvaliteta obrazovanja
- Opravdano da država uloži dodatna sredstva kako bi se povećali kapaciteti državnih fakulteta za obrazovanje IT stručnjaka
 - Zapošljavanje dodatnog nastavnog osoblja, uključujući i stručnjake iz inostranstava,
 - Proširenje prostornih kapaciteta nekih fakulteta
 - Veća ulaganja u opremu
- Programi prekvalifikacije i dokvalifikacije mladih ljudi
 - Državna podrška: budžetsko finansiranje školovanja, kao i dodatna sredstva fakultetima za obrazovanje IT stručnjaka

Moguće mere za podsticaj rasta izvoza IT sektora: reforme za unapređenje opštih uslova poslovanja

- IT sektor Srbije se suočava sa istim ograničenjima za razvoj kao i ostale delatnosti
- U prethodnih nekoliko godine napredak: makroekonomske stabilnosti, pad kamatnih stopa, reforma tržišta rada, relativno moderan poreski sistem
- Opšti uslovi poslovanja još uvek znatno slabiji nego u zemljama Centralne Evrope
 - Na rang listi konkurentnosti Svetskog ekonomskog foruma 90. mesto (većina zemalja Centralne i Istočne Evrope nalazi iznad 50-tog mesta)
 - Na rang listi Svetskog ekonomskog foruma Networked Readiness Index (NRI) - spremnost zemalja za uključenje u IT sektor: 75 mesto (pozicija poboljšavana tokom nekoliko poslednjih godina), slabije plasirana od većine zemalja iz Centralne i Istočne Evrope: Češka (36), Poljska (42), Slovačka (57), Mađarska (50), Rumunija (66), Bugarska (69)
 - Razlog: slabe opšte karakteristika privrednog ambijenta (niska nezavisnost pravosuđa, slaba zaštita ugovora, slaba zaštita autorskih prava, nerazvijenost finansijskog sektora), nizak opšti kvalitet obrazovnog sistema, niska sposobnost preduzeća da usvajaju i kreiraju nove tehnologije i dr.
- Od posebne važnosti državna podrška razvoju IT sektora i izvozu IT usluga
 - Opšte reforme za unapređenje uslova poslovanja i politiku obrazovanja

- Hvala na pažnji !